

Date: 11<sup>th</sup> January-2025

## YOSH DAVRLARDA XULQ-ATVOR VA O'ZGARISHLAR

**Ramazonova Salomat Saidovna**  
Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

**Annotatsiya:** Yosh davrlarda xulq-atvor va o'zgarishlar insonning psixologik rivojlanishining muhim jihatidir. Bolalikdan boshlanib, o'smirlik va yoshlik davrlariga qadar shaxsiyatda sezilarli o'zgarishlar yuz beradi. Xulq-atvorning o'zgarishi bu davrlarda ijtimoiy, hissiy, kognitiv va biologik omillarga asoslanadi. Yosh davrlarning har birida turli o'zgarishlar va rivojlanish jarayonlari mavjud bo'lib, ular shaxsiyatning shakllanishida katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada yosh davrlarda xulq-atvor o'zgarishlari, ularning psixologik va ijtimoiy jihatlari, shuningdek, bu jarayonlarni belgilovchi omillar haqida so'z yuritiladi.

**Kalit so'zlar:** Yosh davrlarda rivojlanish, xulq-atvor o'zgarishlari, psixologik rivojlanish, o'smirlik, ijtimoiy o'zgarishlar, shaxsiyat, yoshlar.

**Kirish:** Yosh davrlar inson hayotining eng muhim va faol rivojlanish davrlaridan biridir. Bu davrda odamning fizikal va psixologik xususiyatlarida jiddiy o'zgarishlar yuz beradi. Xulq-atvorning o'zgarishi, odamning ijtimoiy muloqotlari, hissiy holatlari, kognitiv qobiliyatlari va o'zini anglashidagi yangilanishlarni o'z ichiga oladi. Yosh davrlarning har bir bosqichi o'ziga xos xulq-atvor o'zgarishlarini keltirib chiqaradi. Bolalikdan boshlab, o'smirlik va yoshlikka qadar, har bir yoshda shaxsiyatning shakllanishi va o'zgarishi o'ziga xos psixologik jarayonlar bilan bog'liqdir.

Xulq-atvor va o'zgarishlarning yosh davrlarda qanday rivojlanishini tushunish, ijtimoiy va psixologik ta'sirlarni aniqlashda muhimdir. Bu o'zgarishlar nafaqat shaxsiyatni, balki shaxsning jamiyat bilan o'zaro munosabatlarini ham belgilaydi. Yosh davrlarda sodir bo'ladigan xulq-atvor o'zgarishlarini chuqur o'rganish, bizga yoshlar psixologiyasini va ular bilan samarali muloqot qilish usullarini yaxshilashga yordam beradi.

### Asosiy qism:

**1. Bolalik davrida xulq-atvor o'zgarishlari:** Bolalik davri, insonning dastlabki rivojlanish bosqichlaridan biridir. Bu davrda xulq-atvor va hissiyotlar juda sodda bo'ladi, va bolaning dunyoqarashi oila, o'qituvchilar va tengdoshlar bilan bo'lgan o'zaro aloqalariga bog'liqdir. Bolalar, odatda, o'zlarining atrof-muhitidagi odamlarning xatti-harakatlarini o'rganib, o'z xulq-atvorlarini shakllantiradilar. Bu davrda hissiyotlarni boshqarish va ifodalashni o'rganish boshlanadi. Xulq-atvorning dastlabki shakllari ko'pincha egallangan ijtimoiy rollar va mustahkam oilaviy aloqalar bilan bog'liq bo'ladi.

Bolalarning xulq-atvoridagi o'zgarishlar ko'pincha ularga nisbatan jismoniy va ruhiy ta'sirlarning natijasidir. Oila muhitidagi o'zgarishlar, yangi bilimlar va o'rganish jarayonlari bolaning xulq-atvorini yangilaydi. Masalan, bolalar kichik yoshlarida o'zlarini faqat o'z istaklari bilan boshqarishga odatlangan bo'lsalar, keyinchalik ular jamiyatning qoidalari va normalariga moslashishni o'rganadilar. Bu davrda ko'p hollarda, bolalar o'zining hissiy reaksiyalarini ifodalashda yuqori darajada soddalikni ko'rsatadilar.



Date: 11<sup>th</sup> January-2025

**2. O'smirlik davrida xulq-atvor o'zgarishlari:** O'smirlik davri inson hayotining eng muhim va murakkab davrlaridan biridir. Ushbu davrda biologik, psixologik va ijtimoiy o'zgarishlar bir vaqtning o'zida yuz beradi. O'smirlar o'zlarini boshqalar bilan taqqoslashni boshlaydilar va o'z kimligini aniqlashga intilishadi. Bu davrda ular ko'proq mustaqillikka intilishadi, lekin shu bilan birga, o'zining ijtimoiy pozitsiyasini aniqlashda ko'proq qiyinchiliklarga duch keladilar.

O'smirlikda xulq-atvor o'zgarishlarining birinchi belgilari hissiy barqarorlikning yo'qolishi va davriy ruhiy holatlarning o'zgarishidir. O'smirlar o'zlarining his-tuyg'ularini boshqarishda qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa ularning xulq-atvorida sezilarli o'zgarishlarga olib keladi. O'smirlik davri, yangi ijtimoiy tajribalar, o'zini anglash va o'z-o'zini ifodalashni o'rganish davridir. O'smirlar ko'proq o'zlarining shaxsiy chegaralarini aniqlashni boshlaydilar va bu, albatta, o'zgarishlarga olib keladi.

**3. Yoshlik davrida xulq-atvor o'zgarishlari:** Yoshlik davri — bu kattalar hayotining boshlanishi bo'lib, o'smirlikdan farqli o'laroq, bu davrda shaxsiyatda barqarorlik va o'ziga bo'lgan ishonch o'sadi. Yoshlar o'zlarini jamiyatda muvaffaqiyatli qilishga intilishadi, bu esa ularning ijtimoiy aloqalarini rivojlantirishga yordam beradi. Yoshlikda odamlar o'z hissiyotlarini ko'proq boshqarish, qarorlar qabul qilish va mas'uliyat olishga o'rganadilar.

Xulq-atvorning o'zgarishi yoshlar orasida ijtimoiy aloqalar va rollar orqali amalga oshadi. Yoshlar o'zlarini faqat o'zining doirasida emas, balki butun jamiyatda qanday qabul qilinishini ham o'rganadilar. Bu davrda ijtimoiy tenglik, o'zini anglash va professional kasblarga tayyorgarlik ko'rish kabi masalalar alohida ahamiyatga ega bo'ladi. Yoshlar o'z orzu-umidlarini amalga oshirish, shaxsiy maqsadlarini belgilash va ularni amalga oshirishda o'z xulq-atvorlarini o'zgartiradilar.

**4. O'zgarishlarga ta'sir qiluvchi omillar:** Yosh davrlarida xulq-atvor o'zgarishlariga ta'sir qiluvchi omillar ko'p. Ularning orasida biologik omillar (gormonal o'zgarishlar, miyaning rivojlanishi), psixologik omillar (o'zlikni anglash, shaxsiylikni rivojlantirish), ijtimoiy omillar (oila, tengdoshlar, jamiyat) va madaniy omillar (qadriyatlar, urf-odatlar) mavjud.

Biologik o'zgarishlar yosh davrlarida xulq-atvorning tez o'zgarishiga olib keladi, ayniqsa o'smirlik davrida. Psixologik omillar, jumladan, o'zini anglash, o'ziga bo'lgan ishonch, o'zlikni qabul qilish kabi omillar shaxsning rivojlanishida katta ta'sirga ega. Ijtimoiy va madaniy omillar esa xulq-atvorni jamiyatdagi an'analarga moslashtirishga yordam beradi. Shu bilan birga, jamiyatdagi turli qoidalar va qadriyatlar, yoshlarning qarorlar qabul qilish va o'zaro munosabatlarda qanday xulq-atvorni namoyon etishlariga ta'sir ko'rsatadi.

**Xulosa:** Yosh davrlarda xulq-atvor va o'zgarishlar insonning shaxsiyatini shakllantiruvchi asosiy omillardir. Bolalikdan tortib, o'smirlik va yoshlik davrlariga qadar, har bir yoshda turli psixologik, biologik va ijtimoiy o'zgarishlar yuz beradi. Ushbu davrlarning har biri, shaxsiyatning shakllanishi va ijtimoiy moslashishida katta ahamiyatga ega. Yosh davrlarda xulq-atvorning o'zgarishi ko'pincha o'zlikni anglash, hissiy rivojlanish va jamiyatdagi o'rnini aniqlash bilan bog'liq bo'ladi. Xulq-atvor o'zgarishlarini tushunish,



Date: 11<sup>th</sup> January-2025

yoshlarning psixologik rivojlanishiga va ijtimoiy aloqalariga qanday ta'sir ko'rsatishini anglashda yordam beradi.

#### ADABIYOTLAR:

1. Рамазонова, С. С., & Корёгдиев, З. О. (2023). XALQ PEDAGOGIKASI TUSHUNCHASINING TAHLILI VA UNING MANBAALAR: Ramazonova Salomat Saidovna Osiyo xalqaro universiteti magistranti, Qoryog'diev Zufar Oxunjonovich Ilmiy rahbar. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (8), 198-202.
2. Saidovna, R. S. (2023). YOSHLARNI MILLIY QADRIYATLAR VA URF-ODATLAR ASOSIDA MA'NAViy-MA'RIFIY DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHDA OILA-TA'LIM MUASSASASI VA MAHALLA HAMKORLIGINING AHAMIYATI. *Science Promotion*, 4(1), 279-287.
3. Saidovna, R. S. (2023). XALQ PEDAGOGIKASINING SHAKLLANISHIDA O'RTA OSIYO BUYUK MUTAFAKKIRLARI PEDAGOGIK G'OYALARINING O'RNI. *Science Promotion*, 4(1), 288-294.
4. Avezov, O. R. (2024). SPORT PSIXOLOGIYASI VA UNING BUGUNGI ISTIQBOLLARI. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 3(30), 308-312.
5. Avezov, O. R. (2024). SPECIFIC CHARACTERISTICS OF PSYCHOLOGICAL EFFECTS ON PERSONS IN EXTREME AND EMERGENCY SITUATIONS. *JOURNAL OF CHILD PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY*, 7(1), 85-90.
6. Avezov, O. R., & Ubaydullayeva, N. F. (2022). Frankl logoterapiyasi va uning inson hayotidagi tutgan o'rni. *Science and Education*, 3(4), 753-759.
7. Avezov, O. R., & To, A. S. O. G. L. (2022). Ekstremal vaziyatlarda shaxsga psixologik ta'sir etishning o'ziga xos xususiyatlari. *Science and Education*, 3(4), 717-724.
8. Avezov, O. R. (2021). Practice of providing psychological services to the family in extreme situations. *Psychology. Issue*, (1), 21-27.
9. Avezov, O. R. (2021). Favqulotda va ekstremal vaziyatlarda aholiga psixologik xizmat ko'rsatish. "XXI asr psixologiyasi". *Xalqoro ilmiy-amaliy anjumani materiallari*, 4.
10. Аvezов, О. Р. (2017). Роль волевых процессов в формировании личности. In *Психология XXI столетия* (pp. 17-20).
11. Avezov, O. R. O'smirlarda ekstremal vaziyatlarda psixologik himoya mexanizmlari namoyon bo'lishining o'ziga xos xususiyatlari. *Psixologiya*, 3, 46-53.
12. Avezov, O. R. Формирование узбекского этноса. PEM: Psychology. *Educology. Medicine*, 119-124.
13. Avezov, O. R. Mental Status and Behavioral Reactions in Emergency and Extreme Emergencies *American Journal OF SOISSAL AND HUMANITARIAN RESEARCH*.
14. Аvezов, О. Р., & Рузиев, У. М. (2015). ВЛИЯНИЕ МЕЖЛИЧНОСТНЫХ ОТНОШЕНИЙ НА МОТИВАЦИЮ ЮНЫХ СПОРТСМЕНОВ. *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов*, (9), 60-62.



Date: 11<sup>th</sup> January-2025

15. Avezov, O. R., & To'ymurodov, A. SH. *Ekstremal vaziyatlarda shaxsga psixologik ta'sir etishning o'ziga xos xususiyatlari. Science And Education Scientific Journal Issn 2181-0842 Volume 3, Issue 4 April 2022.*

16. Avezov, O. R. opM^ O BaH^ узбекского этноса. PEM: Psychology. *Educology. Medicine*, 119-124.

17. Avezov, O. R., & Toymurodov, A. SH. Peculiarities of psychological impact on a person in extreme situations. *Science And Education Scientific Journal Issn*, 2181-0842.

18. Ravshanovich, A. O. (2024). XORIJIY PSIXOLOGIYANING RIVOJLANISHIDA PSIXOLOGIK MAKTABLARNING ORNI. *PEDAGOG*, 7(4), 178-183.

19. Ravshanovich, A. O. (2024). Psycholinguistic Basis of Learning Russian and English Languages. *JOURNAL OF CHILD PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY*, 7(1), 108-113.

20. Ravshanovich, A. O. (2022). EMOTIONS AND GESTURES ARISING BETWEEN CULTURES AND CUSTOMS. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 2(08), 11-14.

21. Авезов, О. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИЧИНЫ СТРАХА. *ВЕСТНИК ИНТЕГРАТИВНОЙ ПСИХОЛОГИИ*, 34.

22. Ravshanovich, A. O. (2024). O 'RTA OSIYO MUTAFAKKIRLARINING TIBBIYOT VA PSIXOLOGIYA SOHASIDAGI NAZARIYALARI. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(28), 85-91.

23. Avezov, O. R. (2024). BOSHLANG 'ICH SINFLARDA GIPERAKTIV BOLALAR BILAN ISHLASHNING PSIXOLOGIK YONDASHUVLARI. *Elita. uz-Elektron Ilmiy Jurnal*, 3(1), 251-258.

24. Ravshanovich, A. O. HISSIY ZO 'RIQISHLAR VA OBSESSIYALARDAN XALOS BO 'LISH USULLARI VA TAVSIYALAR. *ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 10-ҚИСМ*, 87.

25. Ravshanovich, A. O. (2024). O 'RTA OSIYO MUTAFAKKIRLARINING TIBBIYOT VA PSIXOLOGIYA SOHASIDAGI NAZARIYALARI. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(28), 85-91.

26. Avezov, O. R. (2024). BOSHLANG 'ICH SINFLARDA GIPERAKTIV BOLALAR BILAN ISHLASHNING PSIXOLOGIK YONDASHUVLARI. *Elita. uz-Elektron Ilmiy Jurnal*, 3(1), 251-258.

27. Avezov, O. R. (2024). SHAXSNING EKSTREMAL VAZIYATLARDA STRESSBARDOSHLIGINI NAMOYON BO 'LISHI. *SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 3(31), 285-288.

28. Avezov, O. R. (2024). O'SMIRLARDA STRESS BARDOSHLILIK XUSUSIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK USULLARI. *Научный Импульс*, 3(26), 451-454.

29. Ravshanovich, A. O. (2024). ICHKI ISHLAR ORGANLARI PSIXOLOGINING KASBIY KOMPETENSIYASINI OSHIRISHGA OID ILMIY YONDOSHUVLAR. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 3(30), 313-318.



Date: 11<sup>th</sup> January-2025

30. Ravshanovich, A. O. (2024). GLOBALLASHUV JARAYONIDA AXBORIY PSIXOLOGIK XAFVSIZLIK MUAMMOSINING DOLZARB MUAMMO SIFATIDA O'RGANILISHI. *SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 7(5), 375-379.
31. Avezov, O. R. (2024). PSIXOLOGIYADA SUBYEKTIV NAZORAT MUAMMOSINING QO 'YILISHI VA O 'RGANILISHI. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 3(29), 338-344.
32. Avezov, O. R. (2024). BOLALAR NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA HAMKORLIK TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH YO'LLARI. *Scientific Impulse*, 2(20), 778-782.
33. Ravshanovich, A. O., & Baxtiyorovna, Y. S. (2024, February). SOCIO-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE FORMATION OF STUDENTS' IDEAS ABOUT UZBEK MUSIC FOLKLORE. In *International conference on multidisciplinary science* (Vol. 2, No. 2, pp. 114-115).
34. Ravshanovich, A. O. (2024). PEDAGOGIK PSIXOLOGIYA DARSINI O'QITISHDA MUAMMOLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(26), 299-302.
35. Ravshanovich, A. O., & Ulug'Umarovich, T. (2024, February). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE FORMATION OF MILITARY IMAGINATIONS IN HIGH SCHOOL STUDENTS. In *INTERNATIONAL CONFERENCE OF NATURAL AND SOCIAL-HUMANITARIAN SCIENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 24-26).
36. Avezov, O., & Xoliqov, S. (2024, February). TALABALAR ORASIDA YOLG'IZLIK IJTIMOY-PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA. In *Международная конференция академических наук* (Vol. 3, No. 2, pp. 34-41).
37. Ravshanovich, A. O. (2024). RESPUBLIKAMIZDA PSIXOLOGIK XIZMAT BORASIDAGI TADQIQOTLARNING VUJUDGA KELISHI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(18), 483-487.
38. Ravshanovich, A. O., & Tavakkal o'g'li, S. S. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA TA'LIM-TARBIYA BERISHDA IJODIY O 'YINLARNING AMALIY AHAMIYATI. *Scientific Impulse*, 2(14), 344-347.
39. Olmos, A., & Govindasamy, P. (2019). A practical guide for using propensity score weighting in R. *Practical assessment, research, and evaluation*, 20(1), 13.
40. Olimov, L. Ya. Shaxs psixologiyasi. "Durdona" nashriyoti. Buxoro. 2019.
41. Olmos, A. (2003, September). A temperature compensated fully trimmable on-chip IC oscillator. In *16th Symposium on Integrated Circuits and Systems Design, 2003. SBCCI 2003. Proceedings*. (pp. 181-186). IEEE.
42. Avezov, O. R. Ekstrennaya psixologicheskaya pomosh v ekstremalnih situatsiyax. *Vestnik integrativnoy psixologii*, 4, 34-37.
43. Ravshanovich, A. O. (2023). Mental Status and Behavioral Reactions in Emergency and Extreme Emergencies.



Date: 11<sup>th</sup> January-2025

44. Avezov, O. R. Mental Status and Behavioral Reactions in Emergency and Extreme Emergencies. *American journal of social and humanitarian research*, 3, 546-550.
45. AVEZOV, O. EKSTREMAL VAZIYATLARDA OILAGA PSIXOLOGIK XIZMAT KO'RSATISH AMALIYOTI. *EDAGOGIK AHORAT*, 145.
46. Avezov, O. R. *Mental Status and Behavioral Reactions in Emergency. and Extreme Emergencies AMERISAN JOURNAL OF SOSIAL AND HUMANITARIAN RESEARSH. ISSN: 2690-9626 Vol. 3, No 1, 2022.*
47. Ravshanovich, A. O. (2024). XORIJ PSIXOLOGIYASIDA MARGINALLIK TUSHUNCHASI VA UNING EVOLYUTSIYASI. *PEDAGOG*, 7(1), 205-213.
48. Avezov, O. R., & Ubaydullayeva, N. F. (2022). Logotherapy: how psychotherapy helps a person to find meaning in life. *Science and Education*, 3(4), 747-752.
49. Ravshanovich, A. O. (2024). PSIXOLOGIK XIZMATNING ASOSIY YO'NALISHLARI. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 3(28), 18-22.
50. Ravshanovich, A. O. (2024). PSIXOLOGIK XIZMAT KORSATISH PREDMETI, MAQSADI VA VAZIFALARI. *MASTERS*, 2(1), 52-55.
51. Avezov, O. R. Ekstremal vaziyatlarda shaxsning stressli holati va xulq-atvor reaksiyalari. *Psixologiya*, 3, 94-98.
52. Avezov, O. R. Ekstremal va favqulotda vaziyatlar to'g'risida zamonaviy tushunchalar. *Pedagogik mahorat*, 4, 106-109.
53. Abdurashidova, G. (2024). O'QUVCHILARDA DESTRUKTIV XULQ KO'RINISHLARINING PAYDO BO'LISHI VA UNING OLDINI OLISH CHORALARI. *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, 2(9), 651-659.
54. Abdurashidova, G. (2024, May). O'smirlarda destruktiv xulq ko'rishlari shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari. In *CONFERENCE ON THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN THE MODERN WORLD* (Vol. 1, No. 4, pp. 5-7).
55. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES"* (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).
56. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. *Академические исследования в современной науке*, 2(24), 148-152.
57. Kamilovna, R. N. (2021). Coaching approach at a mathematics lesson in grade 3 in the educational structure "equal partner". *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 10(1), 228-234.
58. Rajabova, N., & Fayziyeva, D. (2021). FOLKLORISM IN THE WORKS OF DILSHOD RAJAB. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 212-214).



Date: 11<sup>th</sup> January-2025

59. Rajabova, N. (2023). BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QITUVCHILARINING TADQIQOTCHILIK KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 27(27).

60. Akbarovna, I. S. (2024). IJTIMOYIY MUNOSABATLAR, GURUH DINAMIKASI VA INSONLARNING IJTIMOYIY DAVRANISHLARI. *Science, education, innovation: modern tasks and prospects*, 1(3), 26-31.

61. Akbarovna, I. S. (2024). EMOTSIYALARNI TANISH, IFODALASH VA BOSHQARISH USULLARI. *Science, education, innovation: modern tasks and prospects*, 1(3), 20-25.

